Työ-ja elinkeinoministeriö
HN Virve Haapajärvi ja Elise Pekkala

Lausunto
TEM/22/00.01.02/2018
4.10.2018

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle elintarvikemarkkinalaiksi HE 121/2018 vp

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys elintarvikemarkkinalaiksi ja laiksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö on ollut edustettuna asiaa valmistelleessa työryhmässä ja ministeriöstä on annettu lausunto esitysluonnoksesta.

Esityksellä varmistettaisiin tuottajille mahdollisuus saada maataloustuotteiden myyntiä koskevat sopimukset kirjallisina ja siten, että niissä on tietty vähimmäissisältö. Tämä perustuisi EU:n lainsäädännössä jäsenvaltion harkintavaltaan jätettyyn mahdollisuuteen säätää näistä vaatimuksista. Lakiin esitetään sisällytettäväksi myös elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (yrittäjänsuojalaki) 1 §:n 1 momenttia vastaava säännös kohtuuttomien sopimusehtojen käytön ja tällaisten käytäntöjen soveltamisen kiellosta. Hyvän liiketavan vastaisen tai muuten toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimattoman menettelyn osalta viitattaisiin sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (SopMenL) 1 §:än.

Esityksen perusteella säädettäisiin myös Ruokaviraston yhteyteen perustettavasta elintarvikemarkkinavaltuutetusta, joka valvoisi vaatimusten ja kieltojen noudattamista ja voisi antaa huomautuksen tai julkisen varoituksen sekä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia. Valtuutettu voisi myös hakea markkinaoikeudelta kohtuutonta ehtoa tai menettelyä, hyvän liiketavan vastaista tai muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimatonta menettelyä koskevaa kieltoa ja tähän liittyvän uhkasakon asettamista.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole huomautettavaa esityksestä ja ministeriö pitää myönteisenä, että sen lausuntokierroksella esittämiä seikkoja on huomioitu esityksen jatkovalmistelussa. Jäljempänä näkemyksiä esitykseen on käsitelty yksityiskohtaisemmin.

Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa lain soveltamisalan selventämistä esitetyllä tavalla pykälätasolla siten, että lakia ei sovelleta majoitus- ja ravitsemistoimintaa harjoittavien elinkeinonharjoittajien kanssa tehtäviin sopimuksiin ja käytäntöihin.

Esitetyn lain 3 §:n mukainen sopimusten kirjallisuusvaatimus ja vähimmäissisältö koskisi EU-lainsäädännöstä poiketen suuren ostajan lisäksi myös sopimusta, jossa ostajana on keskisuuri yritys. Kansallinen säännös soveltuisi siten sopimukseen, joka koskee maataloustuotteiden toimittamista tuottajalta keskisuurelle tai sitä suuremmalle elintarviketeollisuuden taikka tukku- tai vähittäiskaupan yritykselle. Työ- ja elinkeinoministeriö ei vastusta ehdotusta laajemmasta soveltamisalasta ottaen huomioon Suomen markkinoiden rakenteen ja sen, että tuottaja voisi kuitenkin kirjallisesti ilmoittaa, ettei vaatimuksia ole sopimuksen osalta tarpeen noudattaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa ehdotusta, että elintarvikemarkkinavaltuutettu sijoitettaisiin Ruokaviraston yhteyteen. Ministeriö kannattaa myös sitä, että kohtuuttomien sopimusehtojen ja käytäntöjen arviointi kytkettäisiin esitetyllä tavalla jo olemassa olevien horisontaalisten säännösten kuten yrittäjänsuojalain ja SopMenL:n sisältöön ja periaatteisiin.

Ministeriö on lausuntovaiheessa pitänyt kahden vuoden ajan nähtävillä olevaa julkista varoitusta hyvin ankarana seuraamuksena yksinomaan sopimuksen kirjallista muotoa koskevasta laiminlyönnistä. Julkisen varoituksen esilläpitoaikaa ei esityksessä perustellusta syystä ole haluttu lyhentää elinkeinonharjoittajan korjatessa toimintansa lainmukaiseksi. Ministeriö pitää kuitenkin myönteisenä suuntana, että julkinen varoitus olisi esityksen mukaan internetsivuilla nähtävillä vain vuoden aiemmin luonnostellun kahden vuoden sijasta.

Esitystä on täydennetty luonnosvaiheen jälkeen tiedoilla 12.4.2018 annetusta komission ehdotuksesta direktiiviksi, joka koskisi epäterveitä kaupan käytäntöjä yritysten välisissä suhteissa elintarvikeketjussa (COM(2018) 173 final). Esityksessä säädettäisiin osittain samoista asioista kuin käsiteltävänä olevassa direktiiviehdotuksessa. Esityksen perusteluissa on kuitenkin todettu, että direktiivi olisi kansallista ehdotusta täydentävä ja tarkoituksena on lisätä direktiivin valmistuessa tarvittavat lisäsäännökset. TEM:llä ei ole huomautettavaa kaksivaiheiseen toteutustapaan, jossa nyt säädettävän elintarvikemarkkinalain jälkeen asiaa tarkastellaan uudestaan direktiivin valmistumisen jälkeen ja lakiin lisätään direktiivin edellyttämät säännökset.